

Tu Bişvat (15 a lunii Şvat). טו בשבט Cum a devenit această zi sărbătoarea pomilor? [anul 5781]

La fel ca alte sărbători „minore”, Tu Bişvat nu este amintită în Vechiul Testament. Ea nu este o sărbătoare a plantării de pomi, așa cum o cunoaștem azi; poate nici măcar nu este o sărbătoare, ci doar o dată care marchează în calendar o perioadă a anului agricol din Ereţ- Israel.

Pentru un popor exclusiv agricol, care se ocupa cu păstoritul și cu prelucrarea pământului, aproape fiecare sărbătoare din perioada biblică are și aspecte agricole. Sărbătoarea de Pesah indică coacerea orzului, din care se făcea pâinea, hrana de bază a populației. Noua recoltă era așteptată cu nerăbdare, la fel ca pâinea proaspătă. Chiar numele lunii, Nisan, înseamnă *aviv*, primăvară. În cartea Exod *aviv*, primăvară, este sinonim cu coacerea orzului. Urmează cele 49 de zile de *omer*, în care se cărau și se numărau snopii. La sfârșitul lor avem sărbătoarea de Şavuot, secerișul grâului și aducerea la Templu a primei recolte. În afară de primirea Torei pe Muntele Sinai, aceasta este o sărbătoare pur agricolă, numită *hag habikurim*, sărbătoarea primei recolte. Apoi Sucot sărbătorește strângerea recoltei pentru iarnă. Tot atunci încep și rugăciunile pentru ploaie, ca să avem un an îmbelșugat.

La săpăturile arheologice de la Ghezer (aflat între Tel Aviv și Ierusalim) s-a găsit un calendar complet de 12 luni agricole, datând probabil de la sfârșitul perioadei lui Solomon (sec. IX-VIII î.e.n.). El se păstrează la muzeul Rockefeller din Ierusalim. Numele lunilor sunt luate din viața agrară. De exemplu luna Elul este numită Kaiţ, adică fructe de vară în ebraica biblică.

Ziua de Tu Bişvat are un caracter agricol. Ea apare pentru prima dată în Mişna, cea mai importantă carte după Tora. Este codul religios evreiesc, care reglementează viața cotidiană și regulile de comportament inter-personale. Aici Tu Bişvat este numit „anul nou al pomilor”. Tu Bişvat vestește și anul nou al fructelor – fructele care s-au copt înainte de Tu Bişvat aparțin anului trecut, iar cele care se vor coace după Tu Bişvat aparțin anului nou.

Numărătoarea anilor fructelor este importantă pentru îndeplinirea unor *mişvot ha-tluot ba-areţ* (porunci legate de țară), deci valabile doar în Ereţ Israel. De exemplu: în primii trei ani de la plantarea pomului este interzis să mâncăm din fructele lui. Aceste fructe interzise, numite *orla*, sunt culese și distruse. În anul al patrulea, fructele erau duse la Templul din Ierusalim. Astăzi, când Templul nu mai există, aceste fructe trebuie „răscumpărate” și abia după aceea pot fi mâncate. Din anul al cincilea fructele pot fi mâncate fără opreliști.

Ziua de Tu Bişvat mai stabilește și data la care se plătesc dările, numite în ebraică biblică *maaser* (zečiuială). A zecea parte din recoltă era dată leviților, din care ei dădeau mai departe a zecea parte preoților (*cohanim*). Aceste două grupuri nu aveau niciun fel de bunuri și nu aveau voie să lucreze pământul. De aceea populația era obligată să-i întrețină, ei fiind un fel de „bugetari”.

A doua zeciuală are legătură cu un alt ciclu agricol, care se încrucișează cu ciclul de Tu Bişvat, și anume ciclul *şmita*. Rădăcina ebraică ŞMT înseamnă a scăpa (din mână), a arunca, a renunța. Ciclul agricol are șapte ani, și la fel cum oamenii trebuie să se odihnească a șaptea zi, și pământul trebuie lăsat să se odihnească odată la șapte ani.

Acest obicei există și astăzi. Pentru a supraviețui totuși, se păstrează din recoltele anilor anteriori, sau se consumă produse cumpărate de la agricultori neevrei. Numai că acest ciclu nu începe primăvara, odată cu ciclul pomilor, ci toamna, de Anul Nou evreiesc. Cele două cicluri se intersectează. Anul viitor, 5782 va fi un an de *șmita*.

A doua zeciuială se făcea în anii 1, 2, 4, 5 al ciclului de *șmita*. Această ofrandă era dusă la Ierusalim și mâncată acolo sau vândută, iar banii finanțau pelerinajele obligatorii (de Pesah, Șavuot și Sucot) la Ierusalim. În cei doi ani rămași, adică anul 3 și 6 zeciuiala era oferită săracilor. Aceste donații au o importanță enormă nu numai în domeniul religios și agricol, ci mai ales în domeniul social și cultural, stând la baza unității naționale și creând un stat de ajutor social care, din păcate, în multe părți ale lumii nu există nici astăzi. Aceste donații au o importanță enormă nu numai în domeniul religios și agricol, ci mai ales în domeniul social și cultural, stând la baza unității naționale și creând un stat de ajutor social care, din păcate, în multe părți ale lumii nu există nici astăzi.

Tu Bișvat în galut (exil)

În primele secole după distrugerea celui de al doilea Templu, în anul 70 e.n., de către forțele romane, evreii s-au împrăștiat atât spre vest, cât și spre est, abandonând vechile lor ocupații. Odată cu aceasta și regulile legate de cultivarea pământului și-au pierdut relevanța.

Acest fenomen se observă în literatura de *halacha* (legile religioase ale evreilor): odată cu apariția diasporei evreiești, regulile legate de pământul Israelului au fost șterse. Iată un exemplu. Cartea Mișna, care împreună cu Tora reprezintă cărțile de bază ale credinței evreiești, conține 63 de tractate (volume). Fiecare este consacrat unei sărbători, sau unui eveniment, sau unui episod din viață, cum ar fi căsătoria, sau unui aspect juridic, financiar etc. Aceste materiale au fost discutate de sute de înțelepți între sec. I-V î.e.n, fiind apoi adunate în Talmud. Versiunea adunată și finalizată în Israel în sec. IV e.n. este *Talmud Ierusalimi*. Cealaltă, adunată și finalizată cu cca. 100 de ani mai târziu în Babilon, este *Talmud Bavli* (sau *Gmara*). Talmudul babilonian, pe care îl învață tot poporul evreu, este din multe puncte de vedere adaptat exilului și de aceea el nu tratează poruncile legate de pământ în Israel. Aceste teme apar însă în Talmudul israelian. Evreii din zilele noastre, care se ocupă cu agricultura în Israel, învață aceste subiecte din Talmudul israelian.

Printre ele sunt: tractatul *Șviit* (al șaptelea), dedicat anului de *șmita* și agriculturii în general, tractatul *Orla* despre fructele pomilor și tractatul *Maaser Șeni* despre a doua zeciuială. Evreii care practica agricultura în diaspora nu aveau nevoie de aceste cărți, fiind pe pământ străin

Copaci sau pomi?

Ebraica vorbită în perioada primului Templu este diferită de cea din timpul celui de al doilea Templu și de după distrugerea lui. Ebraica biblică apare în Vechiul Testament, iar cea rabinică este folosită în Mișna, Talmud etc. Cele două dialecte nu diferă foarte mult în vocabular, dar diferențele în gramatică sunt substanțiale.

Ebraica biblică folosește cuvântul *eț* pentru copac și pentru pom. Pentru o înțelegere mai clară se folosește uneori *eț pri* (pom fructifer) sau *eț sade* (copac „de câmp”). În ebraica rabinică cuvântul pentru copac și pom este *ilan*, iar *eț* este folosit pentru lemn. Numele sărbătorii în Mișna este *Roș Hașana la-ilanot* (anul nou al copacilor/pomilor). Dar datorită rolului fructelor în această sărbătoare, traducerea adoptată în limba română este „Anul nou al pomilor”.

De la o dată în calendar la o sărbătoare națională.

În primul mileniu al erei noastre, în exil, Tu Bișvat a fost aproape ignorat. Abia în Evul Mediu timpuriu apar primele mărturii despre obiceiul unor evrei așkenazi de a mânca fructe uscate de Tu Bișvat. Acest obicei a rămas valabil până în zilele noastre. În următoarele secole s-au produs unele schimbări în lumea iudaică, mai ales după invenția tiparului și răspândirea Cabalei, care nu a fost și nu este nici astăzi acceptată de toți evreii.

O transformare importantă s-a petrecut la sfârșitul secolului al XVII-lea, când marele cabalist Rabi Binyamin Halevi

din Safed a hotărât să reînnoiască sărbătoarea de Tu Bişvat. El a stabilit un ritual special (*tikun*) pentru această zi: o masă îmbelşugată cu 30 de feluri de fructe din Ereţ Israel, binecuvântări şi rugăciuni pentru fiecare fruct şi studiul unor versete din Tora, Mişna şi Zohar despre pomi şi fructe, dar şi despre *geula* (mântuire). El a stabilit ordinea în care se vor mânca fructele şi care versete vor fi studiate. Toate versetele au două subiecte comune: pomul şi creşterea lui şi întoarcerea fiilor în ţara lor. Găsim aici o împletire a ideii regenerării naturii cu ideea mai esoterică a reîncarnării. Acest ritual este numit *Seder Tu Bişvat*, după modelul cinei de Paşti, *Seder Pesah*. El s-a răspândit cu repeziciune printre evreii sefarzi şi cei orientali. El apare în cartea *Pri eţ hadar* (Fructul pomului de citrice), reeditată de cel puţin 30 de ori încă în secolul al XVIII-lea.

Odată cu întoarcerea evreilor în ţara lor şi începutul sionismului, Tu Bişvat a devenit ziua plantării ceremoniale de pomi, într-o ţară aproape pustie, care pentru a se dezvolta şi moderniza avea nevoie de vegetaţie şi de păduri. Acest lucru este scris chiar în Tora: „Şi când veţi intra în ţară şi veţi sădi orice pom bun de mâncat...” (Levitic 19:23).

Primele plantări au fost făcute în 1884 de locuitorii satului Yesud Hamaala din Galileea, la un an după înfiinţare. Plantările în masă au fost însă iniţiate de Zeev Yavetz, directorul şcolii din Zichron Yaakov, colonia înfiinţată pe muntele Carmel de evrei veniţi din Moldova. În 1892 Zeev Yaavetz a ieşit împreună cu elevii lui să planteze copaci de Tu Bişvat. În 1908 sindicatul învăţătorilor împreună cu Keren Hakayemet Leisrael (Fondul Naţional Evreiesc) au instituţionalizat acest obicei: în fiecare an elevii ies împreună cu dascălii lor, după un program naţional, să planteze puieţi. Acest frumos obicei s-a înrădăcinat în așa măsură, încât astăzi el pare foarte vechi. Aşa se nasc mituri şi se formează caracteristici ale sărbătorilor care nu au nimic original sau vechi. Acest proces apare la toate religiile.

[Aici puteţi vedea plantări de Tu Bişvat https://www.youtube.com/watch?v=7hHYC-WINao](https://www.youtube.com/watch?v=7hHYC-WINao)

De Tu Bişvat, în 14 februarie 1949, reprezentanţii aleşi ai poporului s-au reunit la sediul Agenţiei Evreieşti din Ierusalim şi au hotărât ca acesta să devină Parlamentul Israelului. După alte două zile au hotărât ca acest Parlament să se numească Kneset. De atunci de Tu Bişvat se sărbătoreşte şi ziua de naştere a Knesetului.

Articolul a apărut în revista Baabel, ianuarie 2021